

Dierk Walter

Kalla inte kampen mot terror för krig!

Terrorattackerna mot västerländska mål, exempelvis de som senast drabbade London, har resulterat i en förnyad vilja hos politiska och mediala kretsar att beteckna terrordåden och den vedergällning som följer som "det nya kriget". Men det finns goda skäl att avstå från att alltför snabbt döpa om fenomen som ofta varken är "nya" eller "krig".

De "nya krigen" brukar beskrivas som en denationalisering och privatisering av tvångsmedel, en underminering av internationella bestämmelser om krigföring, och som upphävandet av aktionens begränsningar i tid och rum. Det är inte svårt att se vilka "gamla" krig de som pratar om "nya krig" har som referenspunkt: först och främst de reglerade krigen mellan stater på 1700- och 1800-talen; sedan de i hög grad oreglerade "totala" krigen på 1900-talet, som trots allt fördes mellan nationalstater; senare, det kalla krigets förutsebara konfrontation mellan blocken; och slutligen, åtminstone i viss mån, konflikterna efter 1945 i Tredje världen, som i Väst rutinmässigt och felaktigt uppfattades som "ställföreträdande" för det kalla kriget. Dagens beväpnade konflikter — som gäcker en klassificering enligt den bekanta modellen — förefaller därför att vara "nya".

Gemensamt för de nya krigen är framförallt att kontrahenterna inte längre är nationalstater. Men frågan är huruvida detta "icke-statliga" kriterium bara gäller för den ena sidan eller för båda. I det förra fallet, vill man med idén om det "nya kriget" beskriva sådana beväpnade konflikter som inom statsvetenskap kallas för "asymmetriska krig" och där en stat eller allians kämpar, internt eller externt, mot en motståndare som inte är en stat. Det här är de "nya krigen" enligt den tyska statsvetaren Herfried Münkler. De flesta manifestationer av politisk terrorism ingår i denna definition. När ingen av de inblandade i en konflikt är en stat beskriver idén om de "nya krigen" ofta långvariga kamper inom stater, främst i "misslyckade" stater i Tredje världen.

Dessa konflikter är emellertid allt annat än nya i historien. Asymmetrisk krigföring, stat mot icke-stat osv, har alltid förekommit i världshistorien, särskilt under den europeiska imperialismen: kolonialkrig är praktiskt taget arketyper för dessa konflikter. Också efter Westfaliska freden 1648, som ofta betecknas som de symmetriska, reglerade statskrigens epok, har konflikter mellan asymmetriska parter varit den vanligaste typen också i västvärldens kärnstater, inbegripet deras kolonier.

Clausewitz-triaden

Att lokalt begränsat våld förekommer i svaga regioner, där en stat inte existerat tidigare, är ingenting nytt. Tvärtom, brukar en hög nivå av våld utgöra normen

var än en stark stat som juridiskt och praktiskt monopoliserar maktresurserna inte ännu — eller inte längre — existerar. I detta avseende har nedmonteringen av den starka staten efter 1989 i uländer och mångnationella områden i Europa och Asien lett till att dagliga våldsamma konflikter, som varit normen långt före de stora imperiernas tid på 1700- och 1800-talen, återigen blossat upp.

Konflikter där terrorismmetoder används är inte heller nya. I århundraden har det målmedvetna bruket av våld mot maktens symboler utgjort en del av den asymmetriska konfrontationens repertoar — från medeltidens assassiner till antikolonialkrigen efter 1945.

Generellt sett finns det inga tvingande skäl att beteckna varje slag av lokalt begränsat massvåld, storskaliga massakrer eller brott begångna av beväpnade kriminella ligor som "krig". Enligt klassiskt västerländskt tänkande definieras "krig" som en storskalig samhällsaktivitet där organiserat våld används för att uppnå på förhand fastställda mål. Men denna tankegång har aldrig drivits så långt som till att koppla ihop krig med formell statlighet, inte ens med Clausewitz som utgångspunkt.

I Clausewitzs teori om triaden stat, politik och krig kan varje identifierbar representativ grupp som använder tvångsmedel ha politiska mål och därmed också föra krig. Det borde rimligtvis finnas en nedre gräns för gruppernas storlek och organisatoriska komplexitet, bortom vilka ordet krig blir meningslöst enligt Clausewitz. Sempel gängkriminalitet, interna stridigheter mellan krigsherrar med finansiella motiv eller lokalt begränsat våld som inte har några krigsändamål verkar hur som helst inte nå upp till denna gräns. Varifrån kommer då denna trend att tala om krig alltid när en någorlunda storskalig massaker sker någonstans i världen? Det verkar som om orsaken går att finna i en förskjutning av generella uppfattningar och i en omorientering av den nationella säkerhetspolitiken. Slutet på kampen mellan öst och väst har lett till att våldskonflikter utanför det europeiska kärnområdet har blivit viktigare, både för den nationella säkerhetspolitiken (i Tyskland i synnerhet) och för människor i hela världen i största allmänhet. Våldskonflikter i västvärldens periferier uppfattas oftare som en utmaning för den egna nationen. "Krigsstämpeln" är ett sätt att förstärka hotets allvar och säkerhetspolitikens kompetens. Samtidigt ter sig dessa ulandskonflikter ostrukturerade och okontrollerbara, och allt detta händer när den förvirring som den muslimska terrorismen — vars hot inte kan tas på större allvar i Väst efter den 11 september 2001 — har skapat är större än nånsin.

Metodfel

I Väst har människors tolerans för krigsförluster minskat. Ett två- eller tresiffrigt dödstal i samband med en beväpnad konflikt uppfattas idag som alltför högt. Detta manifesterar sig i en inflation av terminologin — om mindre enheter kolliderar i Kaukasus och ett dussintal människor mister livet beskrivs detta i media som "ett slag". För säkerhetspolitiken, liksom för medierna, uppfattas "krig" i sista hand som en statusbeteckning där konfliktens betydelse för den egna politiska sfären betonas. Ett relevant exempel är givetvis när Bushadministrationen vidhåller att USA sedan "9.11" befinner sig i ett "krig" mot terrorismen.

Denna bekvämligt vaga bild av krig har som funktion att åsidosätta, både inrikes- och utrikespolitiskt, det rationella, dagliga förhållandet mellan mål och medel. Inrikespolitiskt leder detta till att statens juridiska grund naggas i

kanterna eftersom grundläggande mänskliga rättigheter begränsas på ett sätt som bara kan rättfärdigas genom krig. Externt tillåter ett "krig mot terrorismen" en invasion av främmande länder på basis av konstruerade svepskäl som man skulle ha haft svårt att framföra t.o.m. på krigsgalna 1900-talet.

Det är inte enbart statsvetare som bör akta sig för dylika omdefinitioner. Man begår helt enkelt ett metodologiskt misstag om man försöker mäta förändringen i storskaliga sociala fenomen som t.ex. krig genom att hålla sig till gränsfall. En naturligare slutsats vore att erkänna att gränsfallet per definition inte längre utgör en del av fenomenet, och någon förändring kan därför inte ha skett. Frågan är inte rent semantisk: att söka efter "nya krig" skymmer också sikten för de beväpnade konflikternas historiska kontinuitet speciellt i Tredje världen. På så sätt hindras vår förmåga att analysera fallspecifika faktorer. Så fort statsvetare reagerar på utbrott av massvåld genom att börja tala om krig, propagerar de i onödan för ett modekoncept bland journalister och politiker, vilket försvagar vår förståelse för konkreta händelser. Samtidigt gör man krigsbegreppet otydligare utan någon god orsak, och detta möjliggör framförallt ett förljuget försvar av oproportionerliga vedergällningsaktioner.

Inte uppmuntrande

Att på detta sätt töja på krigsbegreppet är att förstärka idén att det är den nationella säkerhetspolitiken, och i sista hand våra beväpnade styrkor, som ska bära det ultimata ansvaret för att åtgärda dessa våldsamma konflikter i Tredje världen. Med tanke på hur vanligt det är för västerländska militärstyrkor att överbelasta sig med fredsbevarar- och biståndsoperationer, borde man noga planera denna ansvarsfördelning. Tyska trupper, liksom de amerikanska, är specialiserade främst på att förverkliga sin regerings politiska mål. Detta kan ännu ändras, men fram till dess kan det tänkas att polismakten och icke-militärt inriktade politiska metoder producerar lämpligare och långsiktigare lösningar på de beväpnade konflikterna i Tredje världen, samt för den interna säkerheten i Väst. Det svulstiga pratet om krig leder till en militarisering av politiken på ett sätt som inte borde betraktas som önskvärt i en demokratisk rättsstat.

Det återstår att se hur den nationella säkerhetspolitiken i England -- och Tyskland -- reagerar på den förmodade nya utmaningen efter attentaten i London. Det är rätt troligt att en retorik som lämpar sig för krigstillstånd än en gång kommer att överdramatiseras och intensifieras. Man får se hur länge ett öppet, demokratiskt samhälle lyckas behålla sin liberala karaktär under ett dylikt "krig". De historiska exemplen, med början i det amerikanska inbördeskriget, är inte särskilt uppmuntrande.

Published 2005-09-01

Original in German

Translation by Patsy Nakell

Contribution by Ny Tid

First published in *Süddeutsche Zeitung* 13 Jul. 2005 (German version)

© Dierk Walter

© Eurozine